

آسیب‌های شبکه‌های اجتماعی

معصومه محمدی سیف*

مقدمه

امروزه «شبکه‌های اجتماعی»^۱ از قبیل «فیس‌بوک»،^۲ «مای اسپیس»^۳ و «اینستاگرام»^۴ توجه کاربران زیادی را به خود جلب کرده و به دلیل کارکردهای متنوعشان، برای ترویج سبک زندگی مبتنی بر اینترنت، مورد استقبال جوانان و نوجوانان قرار گرفته‌اند؛ چراکه این رسانه‌ها می‌توانند منبع اطلاعاتی بسیار باارزشی برای کاربران و همچنین، سازمان‌ها و دولت‌ها باشند و حتی در برخی مواقع، منافع ملی کشورها را نیز به مخاطره اندازند. در شبکه‌های اجتماعی، محدودیت زمان و مکان وجود ندارد. متن، صوت و تصویر، در دسترس همگان قرار گرفته و برقراری ارتباط می‌تواند با کارهای روزانه عجین شود. این رسانه نیز مانند هر پدیده نوظهور دیگری، در کنار فواید ارزشمندش، آسیب‌های منحصر به خود را نیز دارد؛ اما انتخاب اینکه به چه صورت از آن استفاده شود، به عهده

* کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی.

1. Social Networks.
2. Facebook.
3. MySpace.
4. Instagram.

خود کاربران است. از این‌رو با هدف شناخت شبکه‌های اجتماعی، به تعریف آن و سپس بررسی آسیب‌هایش می‌پردازیم.

تعریفی از شبکه‌های اجتماعی

بررسی‌ها نشان می‌دهد از جمعیت حدوداً هفت میلیاردی جهان، حدود دو میلیارد آن از اینترنت استفاده می‌کنند. آمارها حاکی از آن است که شبکه اجتماعی فیس‌بوک در سال ۲۰۱۰ با پانصد میلیون کاربر، یکی از پرتراфик ترین شبکه‌های اجتماعی بوده است^۱ که این عدد گویای استفاده‌های افراط‌گونه کاربران از این شبکه اجتماعی بوده است.^۲ «شبکه‌های اجتماعی مجازی یا شبکه اجتماعی اینترنتی، وبسایت یا مجموعه‌ای از وبسایت‌هایی است که به کاربران امکان می‌دهد علاقه‌مندی‌ها، افکار و فعالیت‌های خود را با یکدیگر به اشتراک بگذارند. به عبارت دیگر، شبکه‌های اجتماعی مجازی، سایت‌هایی هستند که با استفاده از یک موتور جست‌وجوگر و افزودن امکاناتی مانند گفت‌وگوی اینترنتی (چت^۳)، پیام‌رسانی الکترونیک،^۴ انتقال تصویر و صدا و...، امکان ارتباط بیشتر کاربران را در قالب شبکه‌ای از روابط فردی و گروهی فراهم می‌آورند. فیس‌بوک، توییتر،^۵ یوتیوب،^۶ پادکست،^۷ و... از جمله این شبکه‌های

۱. مجید کاشانی و سمیه زارعی، مطالعه جمعیت‌شناختی شبکه‌های اجتماعی مجازی با تأکید بر کاربران فیس‌بوک در ایران، شماره ۵۶، ص ۷۸.

۲. نسیم جعفری و دیگران، خانواده و آسیب رسانه‌ای؛ رایانه و اینترنت، ص ۷۵.

3. Chat.

4. Email.

5. Twitter.

6. YouTube.

7. Pod cast.

پادکست‌ها فایل‌های صوتی یا تصویری هستند که در اینترنت منتشر می‌شوند و کاربران می‌توانند در آن‌ها مشترک شوند. این واژه، از هم‌آمیزی واژه‌های I pod (آی‌پاد) و broadcasting (پخش) پدید آمده است.

اجتماعی، رابطه بسیار نزدیک و مستقیمی با فناوری اطلاعات و ارتباطات دارند. «بین یهودا، مؤلفه‌های تأثیرگذار در سطح شبکه‌های مجازی اجتماعی را به شکل موازی ترسیم کرده و پیامد توسعه وب و برنامه‌های رابط کاربردی در کنار نیاز به اشتراک‌گذاری، اعتماد، اتصال آن‌لاین را در حقیقت موجب رشد شبکه‌های اجتماعی در اینترنت قلمداد می‌کند».^۱ «شبکه‌های اجتماعی را از نگاهی می‌توان به دو گروه عمومی و تخصصی تقسیم کرد. در شبکه‌های اجتماعی عمومی، کاربران اینترنتی با انگیزه‌ها و اهداف مختلف حضور دارند و شبکه‌های مجازی‌شان را از طریق این وبسایت‌ها دنبال می‌کنند؛ ولی شبکه‌های اجتماعی تخصصی، حول موضوعی ویژه شکل گرفته‌اند و تعداد کاربران این قبیل از شبکه‌های اجتماعی نیز محدودتر است. فیس‌بوک و توئیتر از مهم‌ترین شبکه‌های اجتماعی عمومی محسوب می‌شوند. البته اغلب شبکه‌های اجتماعی عمومی نیز فعالیت‌شان را با تعریف محدودی آغاز کرده‌اند و به تدریج عمومی شدند. در مقابل، شبکه‌های اجتماعی خاص، بر محوریت موضوعی مشخص فعالیت می‌کنند. به عنوان مثال، «لست اف. ام»^۲ از جمله معروف‌ترین این شبکه‌ها است که علاقه‌مندان به هنر موسیقی را گرد هم آورده است و یا شبکه اجتماعی «گودریدز»^۳ که شبکه اجتماعی مخصوص به علاقه‌مندان به کتاب است. گسترش شبکه‌های اجتماعی خاص تا بدانجا است که حتی برای سگ‌ها و گربه‌ها نیز شبکه اجتماعی راه‌اندازی شده و صاحبان این حیوانات می‌توانند برای حیوانات خود پروفایل باز کنند».^۴ در چنین شرایطی،

۱. ایمان محکم‌کار و محمد مهدی حلاج، شبکه‌های اجتماعی به دنبال چه هستند؟، ش ۲، ص ۸۹.

۲. Last.FM.

۳. Good Reads.

۴. هادی خانیکی و محمود بابایی، فضای سایبر و شبکه‌های اجتماعی مفهوم و کارکردها، ش ۱،

شبکه‌های اجتماعی که می‌توانند کارکردهایی چون اشتراک دانش، انتقال اطلاعات، گفتمان‌سازی، ایجاد همبستگی و تعامل سازنده داشته باشند، در برخی موارد، تبدیل به دغدغه و معضلی ناخواسته می‌شوند.

آسیب‌های شبکه‌های اجتماعی

گسترش فناوری و ورود انواع وسایل ارتباط جمعی به کانون خانواده‌ها، ارزش‌های اجتماعی آنان را تحت تأثیر قرار داده و موجب تغییراتی در رفتار و گفتمان نسل جوان شده است؛ از مهم‌ترین این فناوری‌ها دسترسی آسان به اینترنت است که علاوه بر داشتن نقاط قوت، ضعف‌هایی نیز دارد.^۱ در اینجا به برخی از این آسیب‌ها اشاره می‌شود:

۱. عمومی شدن حریم خصوصی

«حریم خصوصی، قلمرویی از زندگی اشخاص است که متعارف با درک نیازهای جامعه، در هیچ وضعیتی، تجاوز به آن مجاز شناخته نمی‌شود. به عبارت دیگر، این‌که چه موقع، چگونه و چه اندازه اطلاعات در مورد افراد، گروه‌ها و یا مؤسسات به دیگران منتقل شود، حق حریم خصوصی نام دارد. مالکیت افراد بر شرافت و حیثیت خود، مهم‌ترین معرف حریم خصوصی محسوب می‌شود».^۲ با ظهور شبکه‌های اجتماعی، امکاناتی به وجود آمده است که علی‌رغم ایجاد تحولات بسیار در ارتباطات میان افراد، در بسیاری از موارد

۱. طاهره خدامرادی و دیگران، بررسی میزان تأثیر استفاده از فضای مجازی بر ارزش‌های خانواده (مطالعه موردی: معلمان مقطع متوسطه سازمان آموزش و پرورش استان ایلام)، ش ۴۴ و ۴۵، ص ۱۵۶.

۲. ابوالقاسم اکبری و مینا اکبری، آسیب‌شناسی اجتماعی، ص ۱۶۳.

نیز اسباب نقض حقوق افراد را در گستره‌ای بسیار وسیع فراهم کرده است. در این شبکه‌ها، امکان تفکیک حوزه خصوصی و حوزه عمومی وجود ندارد و با توجه به جهانی شدن، باید انتظار داشت که در زندگی مجازی با عمومی شدن حریم خصوصی مواجه شد!

۲. جرایم رایانه‌ای و اینترنتی

جرایم سایبری، نوعی از جرایم اینترنتی هستند که در محیط سایبر (مجازی) رخ می‌دهند؛ به طوری که کاربران می‌توانند به هرگونه خدمات اطلاعاتی الکترونیکی در سراسر دنیا دست یابند و به راحتی با ورود به فضای شخصی دیگران، انواع جرایم را مرتکب شوند. انواع مجرمان محیط سایبر شامل «هکرها»،^۱ «کرکرها»،^۲ «فریک‌های تلفن»،^۳ و نیز «تروریسم سایبر» - که مانند تروریست‌های معمولی دارای انگیزه‌های سیاسی برای ارتکاب جرایم هستند - و همچنین بحران‌سازهای سایبر شامل ویروس‌ها، عنکبوت‌های موتورهای

۱. در دهه ۱۹۷۰ هکر به شخصی اطلاق می‌شد که در برنامه‌نویسی، بسیار ماهر و باهوش باشد. بعدها در دهه ۱۹۸۰ این واژه به معنای شخصی بود که در نفوذ به سیستم‌های جدید به صورت ناشناس، تبحر داشته باشد.

۲. کرکرها، هکرهای بدخواه هستند. آنها به سیستم‌ها رخنه می‌کنند تا خرابکاری کنند، ویروس‌ها و کرم‌های رایانه‌ای را منتشر کنند، فایل‌ها را پاک کنند یا انواع دیگر ویرانی را به بار آورند. اختلاس، کلاه‌برداری یا جاسوسی صنعتی (سرقت اطلاعات محرمانه یک شرکت) تنها بخش کوچکی از اهداف احتمالی کرکرها است.

۳. شکل دیگر از جرایم رایانه‌ای را فریک‌های تلفن مرتکب می‌شوند. فریک‌ها به جای دسترسی به سیستم‌های رایانه‌ای، از طریق خطوط تلفن در دنیای سایبر گشت می‌زنند. فریک‌ها از میان اولین هکرها در دهه ۱۹۷۰ پدید آمدند. آن‌ها در سال ۱۹۷۷ با نفوذ به سیستم تلفن اداره پلیس شهر نیویورک، متن ضبط‌شده‌ای را که به تماس گیرندگان خوشامد می‌گفت، تغییر دادند.

جست‌وجو و پالس‌های الکترومغناطیسی، و ... می‌توانند به راحتی هر نوع جرمی را در فضای مجازی مرتکب شوند. «به عنوان مثال شاید نفوذ به سایت بانک‌ها و شبکه شتاب، یکی از مهم‌ترین نشانه‌های آسیب‌پذیری از اینترنت است»^۱.

۳. شکل‌گیری و ترویج سریع شایعات و اخبار کذب

«به علت عدم امکان شناسایی هویت واقعی اعضا و نیز عدم امکان کنترل محتوای تولیدشده توسط کاربران شبکه‌های اجتماعی، یکی از مهم‌ترین پیامدهای منفی این شبکه‌ها، شکل‌گیری و ترویج سریع شایعات و اخبار کذبی خواهد بود که توسط برخی از اعضای این شبکه‌ها و با اهداف خاص و غالباً سیاسی منتشر می‌شود»^۲.

۴. ایجاد تعارض در ارزش‌های خانواده

سعادت انسان‌ها و آرامش روانی زن و مرد، در خانواده تأمین می‌شود: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا»^۳. از این رو شارع مقدس و خردمندان، بر قداست خانواده حکم می‌کنند. متأسفانه برخی شبکه‌های اجتماعی، خانواده را نشانه گرفته و در قالب‌های مختلف، می‌کوشند آن را متزلزل کنند. «تغییر ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی به نوبه خود بنیان‌های خانوادگی را در معرض تهدید قرار می‌دهد»^۴. از این رو «تغییرات تکنولوژی،

۱. ابوالقاسم اکبری و مینا اکبری، آسیب‌شناسی اجتماعی، ص ۱۶۲.

۲. ایمان محکم‌کار و محمد مهدی حلاج، شبکه‌های اجتماعی به دنبال چه هستند؟، ش ۲، ص ۱۰۵.

۳. روم، آیه ۲۱.

۴. ابوالقاسم اکبری و مینا اکبری، آسیب‌شناسی اجتماعی، ص ۱۶۲.

ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی را تحت تأثیر خود قرار داده و یکی از چالش‌های فرا روی فرهنگ‌ها برخورد با این پدیده است. چون اساساً ورود اینترنت همراه با ارزش‌های غربی، چالش‌های جدیدی را در کشورهای دیگر به وجود آورده است. از آنجا که برخی از عناصر ارزشی موجود در این پدیده، مغایر با فرهنگ خودی (ارزش‌های اسلامی-ایرانی) است، پس می‌توان گفت اینترنت می‌تواند آسیب‌های زیادی را به همراه داشته باشد. مثلاً ورود اینترنت در حوزه خانواده، موجب تغییر نظام ارزشی در خانواده‌ها می‌شود. فردگرایی در مقابل جمع‌گرایی، اهمیت قائل نشدن به نظرات والدین، ارزش‌های دوست‌یابی، همسرگزینی، صرف اوقات فراغت همراه با خانواده از جمله اثرات این پدیده است.^۱ «مثلاً در یک مطالعه به روش تجربی نشان داده شده که «استفاده جوانان از اینترنت، موجب کاهش ارزش‌های خانواده شده است»؛^۲ به این ترتیب که اینترنت، امروزه در زندگی اجتماعی، جای دوستان و نزدیکان را گرفته و در حقیقت جایگزین روابط دوستانه و فامیلی شده است.

افرادی که ساعت‌ها وقت خود را در سایت‌های اینترنتی سپری می‌کنند، بسیاری از ارزش‌های اجتماعی را زیر پا می‌نهند؛ چراکه فرد، دیگر فعالیت‌های اجتماعی خود را کنار نهاده و به فعالیت فردی روی می‌آورد.

نتایج پژوهش شاندرز نشان داد که استفاده زیاد از اینترنت، با پیوند ضعیف اجتماعی مرتبط است. برعکس، کاربرانی که از اینترنت کمتر استفاده می‌کنند، به طور قابل ملاحظه‌ای با مادر و دوستانشان ارتباط بیشتر دارند.^۳ «اینترنت، به

۱. همان، ص ۱۶۱-۱۶۲.

۲. ر.ک: زنجاتی زاده، ه؛ محمد جوادی، ع؛ بررسی تأثیر اینترنت بر ارزش‌های خانواده در بین

دانش‌آموزان، مجله انجمن جامعه‌شناسی ایران، دوره ششم، سال ۱۳۸۴، ش ۲.

۳. ابوالقاسم اکبری و مینا اکبری، آسیب‌شناسی اجتماعی، ص ۱۶۳.

عنوان مهم‌ترین ابزار ارتباطی و اطلاعاتی، فرصت‌ها و تهدیدهایی را در زندگی استفاده‌کنندگان ایجاد می‌کند. از آنجا که جوانان و نوجوانان بیشترین کاربران آن هستند، در جریان تعامل آنان با فضای مجازی، ارزش‌ها و هویت‌شان نیز دستخوش تغییراتی می‌شود. ارزش‌ها حلقه اتصال فرهنگ هر قوم و ملتی با نسل آینده هستند و غفلت از این مهم می‌تواند جوامع را با بحران هویت مواجه کند. ارزش‌ها آن‌قدر اهمیت دارند که اینگلهارد^۱ گفته است: «اگر می‌خواهید در کشوری بدون سر و صدا انقلاب کنید، ارزش‌های آنان را تغییر دهید». ^۲ از این رو تفاوت آنچه که از طریق رسانه‌ها دریافت می‌شود و آنچه در زندگی واقعی وجود دارد، خانواده را دچار تضاد می‌کند. به این ترتیب، ارزش‌های خانواده مخدوش می‌شود و شخصیت‌های دوگانه شکل می‌گیرد. ^۳

۵. تبلیغات ضد دینی و القای شبهات

در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی نیز مانند سایر رسانه‌ها، افراد و گروه‌های مغرض با اهداف از پیش تعیین شده و با شیوه‌های مخصوص، اقدام به تبلیغات ضد دینی و حمله به اعتقادات مذهبی می‌کنند. گاه پس از تحقیق و ریشه‌یابی در می‌یابیم که هدف اصلی گردانندگان برخی از این شبکه‌ها، دین‌زدایی و حمله به مقدسات بوده است. ^۴

1. Englehart.

۲. اینگلهارد، ۱۹۹۸، ص ۲۳، به نقل از: خدامرادی و دیگران، بررسی میزان تأثیر استفاده از فضای مجازی بر ارزش‌های خانواده (مطالعه موردی: معلمان مقطع متوسطه سازمان آموزش و پرورش استان ایلام)، شماره ۴۴ و ۴۵، ص ۱۵۶.

۳. ابوالقاسم اکبری و مینا اکبری، آسیب‌شناسی اجتماعی، ص ۱۶۵.

۴. ایمان محکم‌کار و محمد مهدی حلاج، شبکه‌های اجتماعی به دنبال چه هستند؟، ش ۲، ص ۱۰۵.

۶. انتشار مطالب قومی و افزایش تحریک‌پذیری قومیت‌ها

«خاصیت تأسیس سایت‌های قومی و راه‌اندازی وبلاگ‌های منطقه‌ای و انتشار برخی مطالب تحریک‌آمیز در سایت‌های اینترنتی، قابلیت این رسانه و پدیده برای دامن زدن به مباحث مناقشه‌آمیز قومی را بالا برده است».^۱ از طرفی جامعه استعداد بالایی برای بسیج و تحریک‌پذیری قومی دارد. رواج لطیفه‌های قومیتی نیز در فضای مجازی بر چنین تحریک‌پذیری دامن زده، باعث ایجاد ناراحتی و مشاجره‌های جدی در شبکه‌های اجتماعی می‌شود. این نوع لطیفه‌های قومیتی، خارج از حوزه سیاست‌گذاری دولتی است و تغییر در این روند، نیازمند تغییر رفتار شهروندان و باور آن‌ها درباره تبعات رواج چنین لطیفه‌هایی است.^۲

۷. بی‌هویت کردن یا ایجاد هویت جدید

«هر شبکه اجتماعی، فرهنگ ارتباطاتی خاص خود را دارد؛ یعنی منش و گفتار مخصوص و منحصر به فردی را برای خود برگزیده است. البته می‌توان شبکه‌هایی را یافت که فرهنگ ارتباطی تقلیدی برای خود برگزیده‌اند. فرد با عضویت در هر شبکه اجتماعی، درگیر نوع خاصی از فرهنگ ارتباطی می‌شود که شامل برخورد، تکیه کلام، اصطلاحات مخصوص، رفتار، تیپ شخصیتی و ظاهری می‌باشد. بدون تردید، میزان تأثیرپذیری فرد از این محیط، صفر مطلق نخواهد بود. پس هر شبکه اجتماعی، هویت مطلوب خود را ترویج می‌کند»؛^۳ چراکه «با امکانات و گزینه‌های فراوانی که اینترنت در اختیار جوانان می‌گذارد، آنان به طور

۱. ابوالقاسم اکبری و مینا اکبری، *آسیب‌شناسی اجتماعی*، ص ۱۶۳.

۲. «ظهور نشانه‌های بدخیم در سیاست‌گذاری قومی ایران؛ کریمی مله: جامعه استعداد بالایی برای تحریک‌پذیری قومی دارد»، برگرفته از سایت <http://mazandnume.com> در تاریخ ۹۴/۱۱/۱.

۳. ایمان محکم‌کار و محمدمهدی حلاج، *شبکه‌های اجتماعی به دنبال چه هستند؟*، ش ۲، ص ۱۰۶.

دائم با محرک‌های جدید و انواع مختلف رفتارها آشنا می‌شوند. این فضا، هویت نامشخص و اغلب متحولی را می‌آفریند؛ یعنی اینترنت یک صحنه اجتماعی است که فرد، خود را در موقعیت‌های متنوع نقش‌ها و سبک‌های زندگی قرار می‌دهد و از آن تأثیر می‌پذیرد.^۱ هنگامی که کاربر در فضای سایبر قرار می‌گیرد، ترجیح می‌دهد شخصیتی مجازی را برای خود برگزیند. این همسان‌گزینی گاه شبیه به شخصیت و هویت واقعی وی و گاه کاملاً متضاد با آن است. پرواضح است که «محیط‌های اینترنتی، به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی به گسترش روابط می‌انجامد، روابطی با هویت جدید! اینترنت به افراد، هویتی نامعلوم می‌بخشد؛ نظارتی، هم‌چون نظارت دنیای واقعی بر آن حاکم نیست و همین دلایل باعث می‌شود که افراد دچار نوعی آزادی در روابط شوند. زنان جوان با ورود به دنیای مجازی به راحتی می‌توانند با جماعتی گسترده از غیرهم‌جنسان خود ارتباط داشته باشند؛ ارتباطی که به دلیل نبود هیچ قانون خاص و هیچ نیروی کنترل‌کننده‌ای، شکل و هویت تازه و کاملاً دلخواه به خود می‌گیرد. ارتباطی که در دنیای واقعی به دلایلی همچون ترس از آبرو، خانواده، جامعه، دین و... هرگز امکان شکل‌گیری آن به این شیوه وجود ندارد. چنین ارتباطی در شبکه‌های مجازی به سادگی رخ داده و رفته‌رفته بر سبک روابط افراد تأثیری منفی خواهد گذاشت و این نوع ارتباط گسترده و آزاد با جنس مخالف را به شکل عادی در جامعه رواج داده است».^۲

۸. حیازدایی

رقابت دختران ایرانی در به روز کردن آلبوم‌های شخصی خود از عکس‌های

۱. ابوالقاسم اکبری و مینا اکبری، *آسیب‌شناسی اجتماعی*، ص ۱۶۲.

۲. *تأثیرات سوء شبکه‌های اجتماعی*، ماهنامه جامعه، خرداد و تیر ۱۳۹۳، شماره ۱۱۰، به نقل از: پایگاه اطلاع‌رسانی حوزه، ۹۴/۱۰/۲۹، <http://www.hawzah.net>.

متنوع برهنه و نیمه‌برهنه، شبکه‌های اجتماعی، به ویژه فیس‌بوک را به محلی برای تبلیغ مدهای خیابانی و آرایش‌های جدید در میان ایرانیان تبدیل کرده است که با توجه به عادی شدن این امر در میان زنان و دختران، دیگر بحثی از حیا در میان این کاربران به میان نمی‌آید و دردآورتر از همه، این است که کاربران با کمال افتخار از تیپ و وضعیت ظاهری خود حرف می‌زنند و عکس‌های نیمه‌عریان خود را با دیگر کاربران به اشتراک می‌گذارند! به این ترتیب، دختران و پسران و در سطح کلی‌تر، زنان و مردان تمایل دارند که خود را به صورت تصاویری که در شبکه‌های مجازی از دیگران می‌بینند، به نمایش گذارند و جذابیت‌های ظاهری خود را به رخ دیگران بکشند. «از این رو می‌کوشند تا هرچه بیشتر در این فضا بمانند، لذت بیشتر و هیجان بیشتری را تجربه کنند و از این طریق به آرامش برسند».^۱

۹. سوءاستفاده جنسی، هرزه‌بینی و هرزه‌خوانی

«در سال ۱۹۹۹ گردهمایی جهانی تحت عنوان "کارشناسی برای حمایت کودکان در برابر سوءاستفاده جنسی از طرق اینترنت" برگزار گردید که منجر به صدور قطعنامه‌ای شد که در آن آمده است: هرچه اینترنت بیشتر توسعه پیدا کند، کودکان بیشتر در معرض محتویات خطرناک آن قرار خواهند گرفت. فعالیت‌های محرمانه مربوط به فحش‌های کودکان و پورنوگرافی که از طریق اینترنت مورد استفاده واقع می‌شوند، اکنون از مسائل حاد به شمار می‌رود».^۲ از طرفی، هرزه‌بینی و هرزه‌خوانی از دیگر بخش‌های بسیار رایج و پرجاذبه اینترنت

۱. محمدی سیف و دیگران، *آسیب‌های اعتماد به اینترنت در خانواده و انواع آن*، ش ۱۰ و ۱۱، ص ۷۳.

۲. ابوالقاسم اکبری و مینا اکبری، *آسیب‌شناسی اجتماعی*، ص ۱۶۳.

برای کاربران جوان است. فراوانی سایت‌های نامناسب با عضویت رایگان و برقراری ارتباط رایانه‌ای در هر زمان و مکان، موقعیتی به وجود آورده است که جوانان به مسائلی دسترسی داشته باشند که در محیط خانوادگی و اجتماع، دسترسی به آن‌ها تقریباً غیرممکن و ناپسند است. این موضوع برخلاف ظاهر آن که تصور می‌شود تنها یک کنجکاوی مطلق است و هر زمان که کاربران بخواهند، می‌توانند از آن دست بکشند، با واقعیت مطابقت ندارد؛ بلکه روز به روز کاربر را بیشتر به سمت خود می‌کشاند.

مشاهده فیلم‌ها و عکس‌های مستهجن و مطالعه مطالب هرزه و تداوم آن، جوانان را بیش از پیش به این کار وامی‌دارد؛ به طوری که ساعت‌های متمادی بدون وقفه و استراحت، تمام وقت خود را با تماشای تصاویر هرزه پر کنند و به مرور زمان، بی‌اختیار، رفتاری سلطه‌جو و پرخاشگرانه از خود بروز می‌دهند. «به اعتقاد جامعه‌شناسان، بسیاری از افرادی که به طرف هرزه‌بینی و هرزه‌خوانی می‌روند، به مرور زمان به آن وابسته می‌شوند؛ به طوری که این مسئله به عنوان یک محرک قدرتمند جنسی در زندگی این افراد نقش بازی می‌کند. در این زمان برای این افراد نسبت به هرزه‌بینی و هرزه‌خوانی مشغولیت ذهنی زیادی ایجاد می‌شود؛ دائماً در پی تصاویر و مطالب جدیدتر می‌گردند و دیگر نمی‌توانند این نوع رفتار را ترک کنند و در ساعاتی که امکان استفاده از اینترنت را ندارند، دچار دلهره و اضطراب می‌شوند».^۱

۱۰. انزوای عاطفی و اجتماعی

پژوهش‌ها گویای آن است که آسیب‌های شبکه‌های اجتماعی، نه تنها گریبان‌گیر جوانان و نوجوانان شده، بلکه زنانی که همسران‌شان به اینترنت و اتاق‌های

۱. محمدی سیف و دیگران، آسیب‌های اعتیاد به اینترنت در خانواده و انواع آن، ش ۱۰ و ۱۱، ص ۷۳.

گفت‌وگو روی می‌آورند، احساس بی‌وفایی و خیانت از سوی همسرانشان را دارند؛ به ویژه زمانی که این مردان در اتاق‌های گفت‌وگو روابط عاشقانه با جنس مخالف برقرار می‌کنند. این مسئله می‌تواند به تزلزل و ویران شدن زندگی خانوادگی آن‌ها بینجامد. «چراکه یکی از دلایل مهم روی آوردن زنان متأهل به اتاق‌های گفت‌وگو، احساس خیانتی است که از طرف همسرانشان داشته و از این طریق از همسرانشان انتقام می‌گیرند. در این حال، اعضای خانواده همواره متحمل بی‌توجهی و کج‌خلقی و سردی کاربر شده و در نهایت، خانواده کم‌کم انزوای عاطفی حس می‌کند؛ انزوایی که حتی ممکن است به فروپاشی رکن اصلی و مهم جامعه، یعنی خانواده بینجامد؛ به این نحو که استفاده کنترل‌نشده از شبکه‌های اینترنتی، موجب کاهش ارتباط بین فردی و چهره به چهره اعضا با هم شده و فضای انفرادی را به جای فضای جمعی و اجتماعی خانواده حاکم می‌کند که این تعامل و ارتباط خانوادگی را کمرنگ‌تر می‌سازد»^۱.

۱۱. افزایش طلاق و گسست بنیان خانواده

یکی دیگر از آسیب‌هایی که در حوزه شبکه‌های اجتماعی مطرح می‌گردد، سست شدن بنیان خانواده و افزایش طلاق است. از منظر اسلام، خانواده محبوب‌ترین بنای زندگی است؛ چنان‌که رسول الله ﷺ فرمود: «مَا بُنِيَ فِي الْإِسْلَامِ بِنَاءً أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مِنَ التَّزْوِيجِ»^۲. رواج هرچه بیشتر استفاده از انواع شبکه‌های اجتماعی موجب گردیده که زوج‌های شکاک، افرادی را ترغیب کنند که در فضای مجازی به سراغ همسرشان بروند تا بدین وسیله میزان پابندی همسر خود را آزمایش کنند. اکثر جوانان و نوجوانان و بعضی از بزرگ‌ترها،

۱. همان، ص ۹۰-۹۱.

۲. حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۳۱.

شبکه اجتماعی را در حد ابزاری برای به اشتراک گذاشتن عکس‌ها، خاطرات و نظرها در بین دوستان و آشنایان می‌شناسند. این محیط مجازی در نگاه آن‌ها محیط خوبی برای یافتن دوستان قدیمی و تازه شدن روابط است؛ اما باید به این نکته نیز دقت داشته باشیم که در عصر ترافیک و انواع آلودگی‌های محیطی و اخلاقی، وجود این نوع تکنولوژی‌ها به انسان راحت‌طلب بهانه می‌دهد که صله رحم در دنیای واقعی و حضور در متن جامعه را ترک کند.^۱ کارین کنستانتین، وکیل آمریکایی، در خصوص تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر خانواده‌ها می‌گوید: «شبکه‌های اجتماعی، عامل اصلی اختلاف میان زوجین هستند. شما در بسیاری موارد که زوجین تصمیم به جدایی می‌گیرند، ردپایی از شبکه‌های اجتماعی را پیدا می‌کنید». همچنین نتایج یک مطالعه در انگلستان نشان داده که در حدود یک‌سوم تا یک‌پنجم طلاق‌های این کشور، به فیس‌بوک و شبکه‌های اجتماعی نسبت داده شده است.^۲

۱ ایمان محکم‌کار و محمد مهدی حلاج، شبکه‌های اجتماعی به دنبال چه هستند؟، ص ۹۷، به

نقل از: روزنامه «The daily telegraph»، سال ۲۰۱۲.

۲. همان، ص ۹۸، به نقل از: ورلدنیز (World News)، سال ۲۰۱۲،